

Dem wolgebornen Johan, Grafen [zu] Nassau, Catzeneln-
pogen, Vianden etc., Herrn zu Beilstein unserm
[freundtlichen] lieben Bruder

2 Februari 1567

V

Toelichting

Deze brief van den Prins aan zijn broer Jan van 2 Februari 1567 behandelt hetzelfde onderwerp als de vorige. Nu weet de Prins zeker dat Alva komen zal met een leger, waarvan in de Nederlanden fantastische verhalen de ronde doen. Niets zou voor hem veilig zijn, vandaar ook de aanmaning om den Dillenburg te versterken.

Van de hulp uit Duitschland waarnaar hij zoo vol verwachting uitkeek kwam niets. Hier was men Calvinist, daar Lutheraan. En de geruchten over Alva's komst deden ook aan de neiging tot hulp geven geen goed!

Unser freundlich dienst und wass wir mehr liebs und gutts vermogen allzeit zuvorn.

Wollgebornner, freundtlicher lieber Bruder,

Eur Liebe baide schreiben ahn unsern bruder graff Ludwigen undern dato Düsseldorff den XIX^{ten} diesses monat Januarii ausgangen, haben wir seiner liebe abwessens ahm folgenden XXII^{ten} desselbigen des morgents umb acht schlage zu Harlem ¹⁾ von breiffszaiger wollverwart entpfangen, erbrochen und verlessen.

Und demnach wollermelter unser bruder vermittelt Gottlicher hülfte bey E. Liebe in kürtzem selbst ankommen ²⁾ und sich mit derselb uff Ir schreiben und bedencken nach aller lengde und nottürfft freundtlichen unterreden und vergleichen wirt, so achten wir unnötig davon dismals weiter meldung zu thun. Darumb wir's auch bis dahien beruhen lassen und solichs alles baiden E.L. abschiedt haimbstelt haben wöllen.

Sovill aber das bawen ahn der Vestung zu Dillebergk anlangt, so lassen wir uns unsers thails auch gefallen, das Eur Liebe ahn denen orten, da Sie es ahm notigsten erachten, etwas uffrichten und dieselbigen jegent mit guten brustweheren versehen lassen, dieweill die zeitt und leuffde itzundt so geschwindt und gefarlich seint.

Und können Eur Liebe hierneben freundtlichen nit verhalten, das wir durch etliche schreiben, so wir so woll auss Hispanien als von der frawen Regentin entpfangen, nuhn mehr gewiss und versichert sein das sich die Kon. Matt. zu Hispanien gantzlich erklart und resolvirt hatt, die gewaldt wieder diese landen zu gebrauchen und darin kheine ander relligion als allain die Römische zu gedulden; das auch ire Matt. zu vortsetzung solchs ires gewaldsamen vorhabens den ducq d'Alba ³⁾ zum feldherrn eröffnet und denselben albereitz nach Italien sein kriegszvolck daselbst von Spaniern und Italianern zu richten,

abgefertigt hatt. In gleichem hatt auch ire Matt. ander hoche und fürneme ampter austheilt und den herrn von Arembergk ⁴⁾ zum feldtmarschalck erhochet, dem herren von Meghen ⁵⁾ die Artillerey bevolhen und den von Barlaymonten ⁶⁾ zum obristen-profandtmeister verordnet; graff Peter Ernst zu Mansfeldt aber soll obrister über den Deutschen raisigen zeugk sein und haben ire lauff- und musterplatz in das fürstenthumb Lutzemburgk, alda sich alles kriegssvolck von reuttern und knechten und allen nationen versamblen soll, geleet.

Wass nuhn hierauss vor ein jamerlichs bluettvergiessen, rauben und verderben erfolgen, auch in was gefahr und noth wir diese landen, neben vielen frommen und unschuldigen Cristen, gerathen und fallen würden, da diese sachen solcher gestalt angriffen und mit der gewaldt ausgefürt werden solten, das haben Eur Liebe auss vielen bewüsten ursachen ahn unser erynnern bey Ir verstendig ab zu nhemen. Darumb ist unser gantz freuntlich und trewhertzige bith ahn Eur Liebe, die wollen Ir diese schwäre sachen nach irer wicht und grösse hochstes vleysz angelegen sein lassen und sampt unserm bruder Ludwigen, beim herrn landtgraff Wilhelmen zu Hessen uffs aller vleyszigst anhalten und erlangen helffen, das doch durch seiner liebe ferner freuntliche hülff und befürderung dero Augspürgischen Confession ⁷⁾ verwandten Chur- und Fürsten vorbith oder schicking uffs allerfürderlichst das zu beschehen möglich ins werck gericht werden und zum ehisten erfolgen möge.

Dan wir besorgen da solichs nit baldt beschehen, sondern solte damit noch so lang verzogen werden, bitz das alles kriegsswessen in sein angtzugk und vorthell gebracht were, das es dan etwan zu spade bey khommen und mit grösserm beschernus zughen mochte . . . ⁸⁾

E. L. dinstwilliger bruder,

Wilhelm, Printz zu Uranien

1) Oranje was in zijn stadhouderschap om het accoord tot uitvoering te brengen, dat gesloten was tusschen de regeering en het Compromis na den beeldenstorm, en dat een zekere mate van godsdienstvrijheid voor de Calvinisten inhield.

2) Lodewijk was naar Duitschland gezonden, alweer om hulp te vragen.

3) Fernando Alvarez de Toledo, hertog van Alva.

4) Jean de Ligne, graaf van Aremborg.

5) Charles de Brimen, graaf van Meghen.

6) Charles, graaf van Berlaymont, het hoofd van den Raad van Finantiën.

7) De geloofsbelijdenis der Lutheranen, die Melanchton in 1530 op den rijksdag te Augsburg keizer Karel V aanbood.

8) Het slot van den brief is weggelaten; het is een beschouwing naar aanleiding van het praatje, dat in 't Duitsche Rijk liep, dat de Koning de inquisitie hier had opgeheven.

Aan den Hooggeboren Heer Johan Graaf van Nassau, Katzenelbogen Vianden enz., Heer van Beilstein, onzen welbeminden Broeder

Wij verzekeren U in de eerste plaats van onze vriendschappelijke dienstvaardigheid en van onze goede en vriendelijke gezindheid.

Beste, welbeminde Broeder,

Uwe beide brieven aan onzen broeder, Graaf Lodewijk, den 19den Januari uit Dusseldorf verzonden, hebben wij, daar hij afwezig was, den 22sten van diezelfde maand des morgens om acht uur te Haarlem van den koerier in goede orde ontvangen, geopend en gelezen.

En aangezien onze broeder, zoo God wil, binnenkort zelf bij U zal komen en dan Uw schrijven en beschouwingen zoo uitvoerig als noodig is, in aangenaam samenzijn met U zal bespreken en overwegen, achten wij het ditmaal onnoodig er nader op in te gaan. Daarom stellen wij ook die zaken tot dien tijd uit, en laten alles aan Uw beider besluit over.

Wat echter het verbouwen van de vesting te Dillenburg betreft, zoo hechten wij er van onze zijde ook onze goedkeuring aan, dat Gij de plaatsen, waar Gij dit het noodzakelijkst acht, wat herstelt en ze nu van deugdelijke borstweringen laat voorzien, omdat menschen en tijden thans zoo in beroering en gevaarlijk zijn.

Ook kunnen wij U bij dezen niet verhelten, dat wij, door verscheidene brieven, die wij zoowel uit Spanje als van de Landvoogdes ontvangen hebben, er thans geheel zeker van zijn dat Z.M. de Koning van Spanje uitdrukkelijk verklaard en besloten heeft geweld tegen deze landen te plegen en er geen anderen godsdienst dan alleen den Roomschen te dulden; dat voorts Zijne Majesteit, om aan dit plan tot gewelddadig optreden gevolg te kunnen geven, den Hertog van Alva als veldheer

aangewezen en hem reeds naar Italië gezonden heeft, om daar zijn, uit Spanjaarden en Italianen bestaande krijgsmacht in elkaar te zetten. Verder heeft Zijne Majesteit ook andere hooge en voorname ambten uitgedeeld en den Heer van Aremberg tot veldmaarschalk verheven, den Heer van Meghen met de artillerie belast en den Heer van Berlaymont tot opper-proviandmeester benoemd. Graaf Peter Ernst van Mansveld zal echter aanvoerder van het Duitsche paardenvolk zijn, hetwelk een loop- en monsterplaats in het vorstendom Luxemburg is toegewezen, waar al het krijgsvolk van ruiters en paardenknechten van alle nationaliteiten moet bijeen komen.

Welk een jammerlijk bloedvergieten, geplunder en verwoesting hieruit zal voortvloeien, in welk een gevaar en ellende wij en deze landen, als ook vele vrome en onschuldige Christenen zouden geraken en vervallen, als de zaken zulk een keer nemen en met de macht van het geweld worden aangegrepen, kunt Gij, door vele U bekende redenen, die wij ons herinneren, wijselijk overwegen. Dus is het onze vriendelijke en hartelijke bede, dat Gij deze moeilijke zaken, overeenkomstig hun gewicht en grootte, met den meesten ijver ter harte zult nemen en te zamen met onzen broeder Lodewijk, er bij den Heer Landgraaf Willem van Hessen ten sterkste op zult aandringen en zult helpen teweegbrengen dat toch, door zijn verdere vriendelijke hulp en bijstand, de bede, of de zending, van de door de Confessie van Augsburg saamhoorige keurvorsten en vorsten, zoo spoedig als maar eenigszins uitvoerbaar is, in werking trede en zoo snel mogelijk tot stand moge komen.

Want wij vreezen, dat, indien dit niet spoedig geschiedt, maar nog zoo lang werd uitgesteld totdat de geheele krijgsmacht in een gunstige positie ten opmarsch gereed stond, de hulp te laat zou komen en onze poging met groote bezwaren te kampen zou hebben

Uw dienstwillige broeder,

Willem, Prins van Oranje